

Peter Bro:
Menneskelig kommunikation
– *Fra telegrafisternes til journalisternes tidsalder.*
Odense: Syddansk Universitetsforlag. 2009.

Henrik Bødker

MedieKultur 2010, 49, 205-208

Published by SMID | Society of Media researchers In Denmark | www.smid.dk

The online version of this text can be found open access at www.mediekultur.dk

Hvis titlen på Peter Bros bog fra sidste år skal tages seriøst, og det skal den, så peges der her på et ambitiøst projekt, der vil integrere forestillinger om kommunikation (teorier og modeller) med 150 års teknologi-, kultur- og professionshistorie. En sådan ambition tilegner Bro James W. Carey (1934-2007), af hvem Bro på et ophold ved Columbia University "fik foræret en række nye indfaldsvinkler til forståelsen af forholdet imellem journalistik, medier og kommunikation" (p. 137). Det er, som det fremgår, journalistikken, der står forrest, og det er denne, der følges i bogens fem kapitler fra dens "opfindelse", "udvindelse" (sic!), "udbredelse", (moderne/nutidige/professionelle) "anvendelse" til dens mulige "nedbrydelse". Denne kronologi knyttes sammen med, eller ses igennem, tre overordnede kommunikationsmodeller: transport, der kræver en fysisk "transport af mennesker, meddelelser eller forskellige former for materiel" (p. 28); transmission, der løsriver bevægelsen af information fra flytningen af fysiske genstande; og endelig translation, der peger på nyhedsformidlernes rolle som "mellemmænd og -kvinder", der etablerer "nye mellemmenneskelige linjeføringer" (p. 34).

Det er translationsmodellen, der ses som den moderne journalistiks kerne og styrke samt mulige akilleshæl; og det er denne model, der er bogens egentlige omdrejningspunkt, idet den karakteriserer det, Bro i titlen refererer til som "journalisternes tidsalder". Det er historien frem imod journalisternes centrale kommunikative rolle, som Bro søger at perspektivere ved at skrive medie- og journalistikhistorie baglæns i den forstand, at det er den nutidige journalistiske infrastruktur, der tydeligvis rammesætter og farver fremstillingen. Præmissen for bogen er, at journalister op igennem det 20. århundrede har placeret sig mere

og mere centralt i den menneskelige kommunikation i den forstand, at den kommunikation, der foregår imellem forskellige positioner i det moderne samfund, sker med "redaktionelle medarbejdere som mødeledere" (p. 94).

Den kommunikation, Bro her refererer til, er de (tekstlige) linjer, der trækkes imellem de kilder, der kædes sammen i den journalistiske fremstilling, dels i konkrete og afgrænsede artikler, dels imellem disse. Disse kommunikative linjer er tæt forbundet med de roller, der tildeles i den journalistiske infrastruktur: markør, translatør eller aktør. Det, der sigtes til med disse roller, er de "positioner", der fremstilles i den journalistiske tekst. Markøren kan eksempelvis være en huskøber, der citeres i forbindelse med den digitale tinglysning, og som derved "markerer" et (samfundsmæssigt) problem; translatøren en jurist, der oversætter fra markørens enkelttilfælde til mere generelle problemstillinger, som rejses med hensyn til ansvar i forbindelse med værditab; og aktøren kan være Tinglysningsretten eller det politiske system, som forventes at handle for at løse disse problemer. Meget af den moderne journalistiks værdi tilskrives således de forbindelser, der igennem sådanne rolletildelinger fremstilles for et bredere publikum, forbindelser, som Bro ikke ser på samme måde eller i samme udstrækning i transport- eller transmissionsmodellen, hvor kommunikationen oftere havde allerede-definerede afsendere og modtagere.

På trods af, at Bro er vel idealistisk i sit syn på mulighederne for, at translationsmodellen rent faktisk nedbryder sociale, kulturelle og geografiske skel, er denne optik værdifuld, idet den fremhæver journalistikkens rolle som iscenesætter af potentielt væsentlige kommunikative relationer, fx imellem lovgivere og borgere. Man kan diskutere, i hvor høj grad det giver mening at kalde disse udvekslinger for "direkte forbindelseslinjer, som nyhedsformidlerne [skaber] i den journalistiske infrastruktur", i modsætning til de "indirekte forbindelseslinjer, der [går] [...] til nyhedsforbrugerne" (p. 134). De relationer, der knyttes imellem kilderne, er jo kun "direkte" igennem journalisten (i et evt. forudgående interview) eller i det journalistiske produkt. De personer, der tildeles roller i den journalistiske tekst, skal således ofte selv blive læsere/lyttere/seere for at kunne se de relationer, som Bro kalder direkte. Disse relationer er derfor både "direkte" og "indirekte".

Men det er netop sådanne spørgsmål, der gør dette til et produktivt perspektiv. Det demonstrerer Bro på fornem vis i diskussionen af, hvorledes translationsmodellens centrale logikker ligger bag det "accelerationsmæssige krydspres, som er skabt af journalister og parajournalister" (p. 123). Med præfikset "para" sigter Bro her til den række af aktører, der kender den journalistiske infrastruktur og arbejdsproces så indgående, at de kan påvirke den kommunikation, der iscenesættes af journalister. Denne påvirkning kan fx ske ved at stille kilder til rådighed i forudbestemte roller i en form for "navigation, hvor borgernes medvirken i mange tilfælde er begrænset til stereotype roller som markører, der kan anvendes til at fremme problemerne for parajournalisternes konkurrenter og potentialerne for deres arbejdsgivere" (p. 123). Det er dette professionaliseringsvåbenkapløb, der ofte gør de mange lag af iscenesættelser uigennemskuelige for nyhedsforbrugerne, der som konsekvens i stigende grad også søger informationer/nyheder fra ikke-professionelle instanser på nettet.

Journalistikken er derfor, fremhæver Bro, i dag presset imellem "amatørisme og professionalisme". Journalistikken har således, med et udtryk fra en anden sammenhæng, på sin vis sejret ad helvede til, idet professionaliseringen og spredningen af journalistikkens translationslogik har undermineret dens selvstændighed og råderum.

Som overordnet fremstilling af udviklinger i journalistikken og dens placering i samfundet er Bros bog en glimrende indføring, der kan være med til at perspektivere de udfordringer, der er vokset frem i det nye medielandskab. Det bør i en medievidenskabssammenhæng dog også påpeges, at de kommunikationsmodeller – transport, transmission og translation – der forankrer og til dels styrer Bros fremstilling, ikke bør ses som præcise analytiske værktøjer, men snarere som brede, heuristiske formationer, der har til formål at sikre fortællingens fremdrift. Bro synes klar over dette, men fremstillingen præges samtidig af en tilgang, der synes at postulere, at disse modeller er klart definerede og sammenlignelige og derfor åbenlyst brugbare i den kronologi, der fremstilles.

Men den kommunikationsmodel, som Bro knytter til den nutidige journalistrolle, nemlig translationsmodellen, er imidlertid ikke defineret ud fra de samme parametre som transport- og transmissionsmodellen. Mens de to sidstnævnte modeller er defineret ud fra *både* materielle/teknologiske distributionsformer og de kommunikationsroller, de implicerer/producerer, så er translationsmodellen defineret ud fra de(n) kommunikationsrolle(r), denne producerer og implicerer. Translationsmodellen sigter således til kommunikative processer, der udfolder sig inden for transport- eller transmissionsmodellen. I argumentationen er det imidlertid ofte svært at se, hvornår disse modeller defineres af bestemte teknologier, og hvornår de er tænkt i relation til specifikke kommunikationsroller. Med hensyn til den underliggende kronologi kunne man påpege, at translationsmodellen har været tæt knyttet til transportmodellen længe inden, transmissionsmodellen og den moderne journalistiks translationer blev udbredt. De mange transatlantiske rejsebeskrivelser, der gik forud for telegrafens, var jo netop i høj grad fortolkninger af mennesker og indtryk, der blev knyttet sammen i en fremadskridende fortælling. De forbindelseslinjer, der senere blev knyttet af journalister imellem eksempelvis dommere og tiltalte i deres reportager, var jo i al væsentlighed ikke forskellige fra de kommunikative forbindelser, som fx Charles Dickens knyttede i sine beskrivelser af de amerikanske storbyer og fængsler i *American Notes* fra 1843.

Det, der savnes i Bros bog, er således en mere udfoldet diskussion af det teoretiske fundament, som fremstillingen er opstillet på. En mulig forklaring på denne mangel er, at den valgte form, en essayistisk historiefremstilling, står i vejen, eller skygger, for et mere grundigt livtag med de underliggende begreber. Dette skyldes til dels ambitionen om at sammenvæve "forskeren, forfatteren og forretningsmanden" –én blandt flere alliterationer, der i øvrigt forekommer lidt for mange gange; Bros kommunikationsmodeller er for øvrigt også alliterationer! Som antydning af sammenstillingen af de tre stillingsbetegnelser er fremstillingen gennemsyret af en række mere eller mindre eksplicite paralleller imellem naturvidenskabelige og sociale processer. Bro taler eksempelvis om "journalistikkens udvindelse" og ikke udvidelse. Sådanne paralleller frembringer mange sjove og interessante betragtninger,

men hvis de er for mange, for løse og presses for langt (som tilfældet er flere gange i Bros fremstilling) ender de med at stå i vejen for mere præcise iagttagelser.

Men selvom det ikke helt lykkes Bro at indfri sin ambition om en lydefri integration af kommunikationsteorier (-modeller) og teknologi-, kultur- og professionshistorie – hvilket på 150 sider, der dækker 150 år, nok næppe er muligt – så skal forsøget i høj grad hilses velkommen i et felt, hvor der kan være langt imellem innovative og ambitiøse indspark. At udgive en mindre bog med en så ambitiøs titel og mål er modigt – eller dumdrigt. Men det er, paradoksalt nok, det høje ambitionsniveau og dets kun delvise indfrielse, der gør bogen rigtig god at tænke og diskutere med, og som sådan kan den varmt anbefales.

Henrik Bødker

Centerleder, lektor, ph.d.

Center for Journalistiske Universitetsuddannelser

Institut for Informations- og Medievidenskab

Aarhus Universitet

imvhb@hum.au.dk